Алфонс Доде

БОКЕР ДИЛИЖАНСИ

Ўша ерга илк бор боришим эди. Эски бњлса-да, бирмунча ярољли, аммо љулайсизлигидан «паташ» лаљаби билан эл ођзига тушган, Бокер дилижансига чиљљандим. Жњнаш жойидан борар жийигача катта йњл босиш «паташ»нинг чекига књп ќам тушавермасди. Аммо шундай бњлганда, у бутун йњл бњйи, айниљса кељурунлари, тоза ќаводан тњйиб-тњйиб олиш учун атайин љилгандай, секин-секин њрмаларди. Ќайдовчини ќисобламасак, књнкада беш киши эдик.

«Паташ»га минганларнинг бири жундор, љулољларига кумуш исирђа илиб олган, катта-катта књзлари њлжасига њљталган йиртљич љушнинг љонталаш књзларидек, жуссаси кичик бњлса-да, чорпаќил одам, Камарглик отбољар; иккитаси Бокерлик бњлиб, бирининг юзи љип-љизил, књриниши тангада зарб этилган Император Вителиус афтидан анча чиройли нонвой, иккинчиси эса унинг куёви эканлигини гапларидан англадим. Ќайдовчи ёнида, олдинги њриндиљда, яна бир одам..., - йњђе!- бир шапка, љуён терисидан тикилган баќайбат шапка, маъюс, йњлга тикилиб борарди.

Ўша йњловчиларнинг барчаси бир-бирини танишар экан, шекилли, њзларининг ва њзгаларнинг саргузашталаридан баланд овоз билан бемалол гапириб келарди. Ним шаќридан љайтаётган Камарглик бир чњпонга љандай паншаха санчиб олганини ва маќкамада љандай тергов љилинганиини ќикоя љилди. Камарг тарафнинг одамлари андак љизиљљонли... Аммо, Бокерликлар ќам улардан љолишмайди! Бизнинг бу икки Бокерлик Муљаддас Маъсуманинг бњй љиз ва жувон књринишидаги тасвири борасида баќслашиб, бир-бирларини љарийб бњђизлашди. Афтидан, нонвой Провансликлар Ќазрати Она деб улуђлайдиган, чаљалољ алайќиссаломни љњлида књтариб турган, муљаддас маъбудага сиђинувчи черковда азалдан тоат-ибодат љиларкан; куёви эса, билъакс, ќар бир бармођидан нур таралиб турган љњлларини осилтириб турган Ќур Љизга сиђинувчи ва аёл эгриликларини айбловчи черковда олдига китоб љњйиб олиб, ашула айтаркан. Жанжал ана шундан келиб чиљди. Бир мазќабга мансуб бу икки насроний бир-бирларига нималар демади, Ќазрати Она ва Ќур Љиз бошига не бир бидъат-љабоќатлар ёђдирмади!

-Жуда чиройли-да, сенинг, гуноќ љилмаган, љизинг!

-Йњљол маъсума онанг билан!

-Фаластинда не бир гуноќларга ботмади, њша ќур љизинг!

-Ќеќ, сенинг маъсуманг-чи? Ўша бадбашаранг? Эќ-ќе, не бир љилђиликларни љилмади... Уларга Юсуф алайќиссаломнинг њзлари гувоќ.

Неапол портига, жанжалкаш одамлар орасига, тушиб љолмаганимни тушуниб етишимга фаљат пичољларнинг љинидан љалљиб, ярљирамагани имкон берди. Худо ќаљи, агар ќайдовчи аралашмаганда, бу ажойиб теология турнири ана њшандай якунланган бњларди.

-Ўша маъсумаларинг билан бизни тинч љњйсанларми, йњљми? – Бокерликларга пњписа љилди ќайдовчи. Ахир, бунинг ќаммаси аёлларнинг узољ-узољ њтмиши-ку! Эркак одам ќам аёлнинг ђийбатини љиладими?

Шундай деди-да, боши узра жаќд билан љамчинни бир айлантириб олди. Шу зоќатиёљ ќамма ќовридан тушди.

Тортишув тугаган эди; аммо жазаваси пасаймаган нонвой љолган сњзамоллигини књрсатишга њзида эќтиёж сезди-да, лом-мим демасдан, њз њрнида ђамгин њтирган бадбахт шапка томон њгирилиб, масхараомиз деди:

- Ќа, сенинг хотинингчи, чархчи?... Сении фариштанг љайси черков маъбудаси?

Бутун књнка љаќљаќа отиб юборганига љараганда унинг бу гапида бир масхараомиз киноя борлигига ишонса бњларди... Фаљат бир киши, чархчи, кулмади. У њзини эшитмагандай тутарди. Буни књрган нонвой мен томонга бурилди-да:

-Жаноб, сиз бунинг хотинини, њша аёлни, билмайсизда. Э, асти љњяаеринг, у ибодатхонанинг антиља љавми! Бокерда унинг хотинидай аёл биттаю битта, иккита топилмайди.

Кулги янада кучлирољ књтарилди. Чархчи пинагини ќам бузмади. Холос, бошини књтармасдан минђирлади:

-Жим бњл, нонвой.

Аммо бу шайтон нонвой жим бњлиш њрнига тилини янада љайраб, масхара гапни љайтадан дњндира кетди:

Эшак олати! Бу дњстим шундай хотини борлигидан њкинмаса ќам бњлади... Ахир, њзингиз њйлаб књринг, хотинидан љандољ нолисин, у билан бир фурсат ќам бирга бњлмаса... Ќар олти ойда унинг паривашини кимдир эргаштириб кетади. Албатта, сирли сафардан љайтган паризоднинг сизга айтадиган књп саргузаштлари бњлади...

-Менга-ку бари бир, давом этди нонвой, фаљат, бу ќам бир антиља касб-корми, дейманда...

-Ахир, њзингиз њйлаб књринг, жаноб, бир йил мобайнида эру хотин бир тњшакда бир марта ќам ётмасаю, хотин љурђур љайтган куниёљ ќаё-ќув! Љараб турибсизки, бу шњрпешананинг жуфти ќалоли љандолат сотувчи бир бойвачча билан Испанияга жњнаб кетмољда.

Эр бечора њз кулбаи вайронасида сњљљабош љолиб, књз ёш тњкишдан ва аламини винодан олишдан њзга чора тополмади... У жиннисифат бњлиб љолди. Бир мунча ваљт њтгач, паризод испан либосида товланиб, љњлида љњнђирољчали кичкина доира билан юртига љайтиб келди.

-Эрингнинг књзига књринма, -дердик ќаммамиз унга, -у сени њлдиради.

-Эвоќ ќолингга! Уни њлдирди, дейсизми? -Йњљ, бу хилда хаёлларни њйламанг... У, ќеч нима књрмагандай, хотини билан љайтадан љњшилди кетди. Хотини эса эрига баск доирасини дњм-дњм љилишни ќам њргатди.

Љайтадан љаќљаќа гумбурлади.Чархчи кунжакдан яна пњнђиллади:

-Жим бўл, нонвой.

Нонвой чархчининг сўзига эътибор ќам бермади-да, унинг устидан кулишни давом эттирди:

-Балки, сиз, жаноб, ўша таннозхон тинчигандир, деб ўйларсиз... Эќ-ќе, аксинча... Унинг кирдикоридан эри жирканмаяптику! Ўрганган кўнгил ўртанса љўймас... У эргашиб кетган эркакларнинг сони бор, санођи йўљ. Испаниядан кейин бир зобит, иннайкейин Рона кемачиси, иннайкейин музикачи... Мен уларнинг ќаммасини биламанми? Ќаммаси яхши, ќаммаси ажойиб! Бир манзара ќар сафар такрор: хотин кетади, эр йиђлайди; хотин љайтиб келади, эр тинчийди; хотин бошља эркак ључођида доим бўлиб келаверади, эр ќеч нима билмагандай уни доим хотинликка љайта олаверади. Бу эр деганнинг тољати тољ бўлмас эканда! Чархчининг жажжи хотини жуда-жуда гўзал, ниќоятда хушбичим, ўйнољи, дилбар... Аёлни хаёлига келтирмайдиган кардинални ќам тузођига туширадиган бу нозик ниќол оппољ баданини кўз-кўз љилиб, жилмайганича оќу кўзларини доим эркакларга тикиб туради. Инонинг, Парижлик жаноб, гар бир кун Бокерга љайта йўлингиз тушса...

-Уќ! Жим бўлсанг-чи, нонвой, сендан илтижо љиламан... , - юракни ўртайдиган овоз билан яна ялинди бечора чархчи.

Шу тобда дилижанс тўхтади. Биз Анголорес љишлођига етиб келгандик. Икки Бокерлик ўша ерда тушишди. Худо ќаљи, мен уларнинг ушланиб љолишини сира-сира истамасдим... Љандай заќарханда бу нонвой! Масхарасининг љаќљаќаси љишлољ тўридаги ќовлисидан ќам ќануз эштилиб турарди.

Камарглик Арл шаќрида тушиб љолди. Ўша одамлар кетдию, кўнкада шамол ётгандай бўлди. Ќайдовчи ќам љонини бир оз љимирлатиш машљида отлари билан ёнма-ён кўча бўйлаб борарди... Юљорида фаљат иккимиз, чархчи ва мен љолдик. Ќар љайсимиз ўз кунжагимизда сукут саљлаб борардик. Ќаво иссиљ, кўнканинг чарми љизигандан љизиб борарди. Араванинг иссиљда тебратишига элиб, бошим ођирлашиб, кўзим гоќ-гоќ илингандай бўларди, аммо асло ухлай олмасдим. «Жим бўл, ўтиниб сўрайман» деган жуда илтижоли, жуда изтиробли сўзлар љулођимга доим чалиниб турарди... У-чи, у бечора изтироб исканжасида! Уйљу љаёљда, ун чиљармай йиђлаб борарди... Баљувват елкаларининг титраётганига ва ўриндиљ суянчиђида осилиб турган љариянинг љўлидек љонсиз ва жонсиз љўлининг љалтираётганига кўзим тушди.

-Мана, муќтарам Парижлик, манзилга ќам етиб келдингиз, -деди дафъатан ќайдовчи. У љамчисининг учи билан ям-яшил тепаликни менга кўрсатди. Тепаликда љўниб турган катта капалакдек тегирмон кўриниб турарди.

Мен кўнкадан тушишга шошилдим. Чархчининг ёнидан ўта туриб, шапкаси ёпиб турган юзига бољишга ќаракат љилдим. У менинг ниятимни олдиндан англагандек, эгик бошини бирдан кўтарди-да, кўзини кўзимга тикиб, деди:

-Мана, мени яхшилаб књриб олинг, ошна, -деди бњђиљ овозда, - агар кунлардан бир кун Бокерда бир киши њзини њзи њлдирибди, деб эшитсангиз, мен уни билардим деб, бемалол айтишингиз мумкин.

Унинг юзи маќзун ва сњлђин, киртайган књзлари намли, аммо овози аламга тњла эди. Алам!... Эр кишининг ђазаби алам бњлиб љолмаслиги керак!... Фалакнинг гардиши билан мен чархчининг хотинига айланиб љолсам, албатта, ундай эрдан ќазар љилган бњлардим...

Французчадан
Ќамдам Орзиљулов таржимаси